

در سیرت احیای آثار
رضا فاروق
حکیم ابو

اکبر اسدعلیزاده

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

در مسیر احیای آثار حکیم ابونصر فارابی
به کوشش: اکبر اسدعلیزاده

نشانی
قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر پژوهشگاه
علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار: ۳۷۸۲۲۸۲۳ - ۰۲۵
ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸
کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز بخش
۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۳۷۸۲۲۸۳۴ - ۰۲۵
۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده،
طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن: ۶۶۹۵۱۵۳۴ - ۰۲۱

وبگاه: www.pub.isca.ac.ir
رایانامه: nashr@isca.ac.ir
فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir
فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajoohaan.ir
همه حقوق برای ناشر محفوظ است

ناشر
پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
تهیه
مرکز احیای آثار اسلامی
سر ویواستار
محمدباقر انصاری
ویواستار
محمداسماعیل انصاری
لینتوگرافی، چاپ و صحافی
چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
چاپ اول: بهار ۱۳۹۹
شمارگان: ۳۰۰
قیمت: ۱۰۰۰۰۰ تومان
عنوان: ۵۸۷؛ مسلسل: ۹۰۷

سرشناسه: اسدعلیزاده، اکبر، ۱۳۴۳-، گردآورنده
عنوان و نام پدیدآور: در مسیر احیای آثار حکیم ابونصر فارابی / به کوشش اکبر اسدعلیزاده؛ تهیه مرکز احیای آثار اسلامی
مشخصات نشر: قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۹
مشخصات ظاهری: ۲۴۰ ص.: جدول، نمودار، مصور
شابک: ۱۰۰۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص. [۱۹۷] - ۱۹۹؛ همچنین به صورت زیرنویس
یادداشت: نمایه
موضوع: فارابی، محمدبن محمد، ۴۲۶-۳۳۹ ق. -- نقد و تفسیر
موضوع: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، مرکز احیای آثار اسلامی
شناسه افزوده: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، مرکز احیای آثار اسلامی

رده‌بندی کنگره: BBR ۳۲۷
رده‌بندی دیوبی: ۱۸۹/۱
شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۶۰۸۶۷

۱۳	سخنی با خواننده
۱۵	فصل اول: معرفی مرکز احیای آثار اسلامی
۱۶	ساختار مرکز
۱۷	۱. مأموریت، اهداف و رویکردها
۱۷	الف) مأموریت
۱۷	ب) اهداف
۱۸	ج) رویکردها
۱۸	۲. معرفی گروه‌ها
۱۸	الف) گروه نسخه‌شناسی
۱۹	ب) گروه تصحیح و احیای آثار اسلامی
۲۰	۳. تفاهم‌نامه‌ها و همکاری‌ها
۲۱	۴. کلان‌پروژه‌های در دست انجام
۲۲	۵. آثار چاپی

۲۲	الف) تفسیر و حدیث
۲۲	ب) کلام و فلسفه
۲۳	ج) اصول و فقه
۲۴	د) اخلاق و عرفان
۲۴	ه) رجال، درایه و تراجم
۲۵	و) کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی
۲۵	۶. آثار برگزیده

فصل دوم: فرایند تحقیق و تصحیح ۲۷

فصل سوم: شیوه نامه تحقیق و تصحیح ۳۳

۳۳	۱. نسخه‌خوانی
۳۴	۲. نشانه‌های ویرایشی
۴۰	۳. ویرایش و به‌کار بردن علایم سجاوندی
۴۴	۴. تخریح آیات و روایات و اقوال
۴۸	۵. شکل ارجاعات
۴۹	۶. ارجاعات خاص

فصل چهارم: طرح موسوعه حکیم ابونصر فارابی ۵۱

۵۱	مقدمه
۵۳	برخی از دانشمندان معاصر فارابی
۵۳	اهمیت و ویژگی احیای آثار فارابی

معرفی اجمالی برخی از آثار فارابی..... ٥٥

طرح اولیه تنظیم مجلدات موسوعة المعلم الثاني بر اساس آثار شناسایی شده..... ٦٣

فصل پنجم: کارنامه پژوهشگاه در ارائه موسوعه‌ها و مجموعه‌ها..... ٧١

١. موسوعة الإمام السید عبد الحسين شرف الدین..... ٧٢

٢. موسوعة العلامة البلاغي..... ٧٥

٣. موسوعة الشهيد الأول..... ٧٧

٤. موسوعة الشهيد الثاني..... ٨١

٥. موسوعة العلامة الشيخ محمد الحسين آل كاشف الغطاء (آثار كلامی)..... ٨٧

٦. موسوعة العلامة الشيخ محمد الحسين آل كاشف الغطاء (آثار فقهي)..... ٩١

٧. مختلف الشيعه..... ٩٧

٨. الأصفى في تفسير القرآن..... ٩٩

٩. كتاب البراهين القاطعه في شرح تجريد العقائد الساطعة..... ١٠١

١٠. رؤيت هلال..... ١٠٣

١١. منتقد النافع في شرح مختصر النافع..... ١٠٥

١٢. رسائل في تفسير سورة الفاتحة..... ١٠٧

١٣. كتاب اعلام شيعه..... ١٠٨

١٤. الدر المنثور من المأثور وغير المأثور..... ١١٠

١٥. أنوار الفقاهة..... ١١٢

١٦. كتاب الصحابة الكرام..... ١١٤

١٧. تهذيب الأخلاق..... ١١٦

١٨. إسداء الرغاب في مسألة الحجاب..... ١١٨

فصل ششم: کتاب‌شناسی و نسخه‌شناسی آثار حکیم ابونصر فارابی..... ۱۲۱

۱. کتابخانه‌های ایران..... ۱۲۲

الف) کتابخانه‌های تهران..... ۱۲۲

۱. دانشگاه تهران..... ۱۲۲

۲. مجلس شورای اسلامی..... ۱۲۸

۳. دائرة المعارف..... ۱۳۴

۴. الهیات..... ۱۳۴

۵. بیانی..... ۱۳۶

۶. ملی..... ۱۳۶

۷. ملک..... ۱۳۸

۸. سپهسالار..... ۱۴۰

۹. ادبیات..... ۱۴۲

۱۰. حقوق..... ۱۴۲

۱۱. مهدوی..... ۱۴۲

۱۲. مروی..... ۱۴۳

۱۳. دانش‌سرای عالی..... ۱۴۳

۱۴. مدرسه چهل ستون..... ۱۴۳

۱۵. مینوی..... ۱۴۳

۱۶. نوربخش..... ۱۴۳

ب) کتابخانه‌های قم..... ۱۴۴

۱. کتابخانه آیت‌الله مرعشی..... ۱۴۴

۲. مرکز احیاء..... ۱۴۸

۳. حجتیه..... ۱۴۸

۱۴۹	۴. کتابخانه آیت الله گلپایگانی
۱۴۹	۵. مسجد اعظم
۱۴۹	۶. معصومیّه
۱۵۰	ج) کتابخانه‌های مشهد
۱۵۰	۱. رضوی
۱۵۲	۲. الهیات
۱۵۲	۳. ادبیات
۱۵۳	۴. گوهرشاد
۱۵۳	۵. شیخ علی حیدر
۱۵۳	۶. فرهنگ و هنر
۱۵۳	۷. کتابخانه میبدی (شخصی)
۱۵۳	د) کتابخانه‌های اصفهان
۱۵۳	۱. دانشگاه
۱۵۴	۲. دانشکده ادبیات
۱۵۵	۳. کتابخانه عمومی
۱۵۵	ه) کتابخانه تبریز
۱۵۶	و) کتابخانه‌های شیراز
۱۵۶	۱. هاشمی
۱۵۶	۲. علامه طباطبایی
۱۵۷	ز) کتابخانه‌های رشت
۱۵۷	۱. ملی
۱۵۷	۲. جمعیت نشر و فرهنگ
۱۵۸	ح) کتابخانه همدان

۱۵۸	ط) کتابخانه‌های یزد
۱۵۸	۱. وزیری
۱۵۹	۲. جامع کبیر
۱۵۹	ی) کتابخانه خوی
۱۵۹	۲. نسخه‌های خطی آثار حکیم فارابی خارج از کشور
۱۶۷	۳. آثار مطبوع حکیم فارابی
۱۷۳	فصل هفتم: معرفی پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
۱۷۳	مقدمه
۱۷۳	اهداف پژوهشگاه
۱۷۴	رویکرد پژوهشگاه
۱۷۴	الف) بنیادهای نظری و نظام متقن علوم اسلامی و انسانی
۱۷۴	ب) تعمیق ایمان دینی و مبارزه با جریان‌ها و فرق انحرافی
۱۷۵	ج) اخلاق، خانواده و سبک زندگی
۱۷۵	د) نظام سیاسی و اجتماعی اسلام و ایران
۱۷۵	پژوهشکده‌ها، مراکز پژوهشی و گروه‌های علمی پژوهشگاه
۱۷۸	اعضای هیئت علمی و پژوهشگران
۱۷۸	طرح‌های پژوهشی پژوهشگاه
۱۷۸	برخی از مهم‌ترین طرح‌های پژوهشی پژوهشگاه
۱۷۸	الف) دایرةالمعارف‌ها و دانش‌نامه‌ها
۱۷۹	ب) اصطلاح‌نامه‌ها
۱۸۰	ج) فرهنگ‌نامه‌ها
۱۸۲	ه) کلان‌پروژه‌ها

۱۸۶ (و) ترجمه‌ها
۱۸۷ کتابخانه‌های پژوهشگاه
۱۸۷ آثار نشر یافته
۱۸۷ نشر الکترونیک
۱۸۸ نشریات
۱۸۸ نشریات علمی - پژوهشی
۱۸۸ نشریات علمی - ترویجی
۱۸۸ نشریات علمی - تخصصی
۱۸۸ نشریات در دست اقدام
۱۸۹ پایگاه‌های وب و محصولات نرم‌افزاری
۱۸۹ پایگاه‌های اطلاع‌رسانی
۱۸۹ پایگاه‌های پژوهشی
۱۹۰ نرم‌افزارهای کاربردی (اپلیکیشن) همراه
۱۹۱ محصولات نرم‌افزاری
۱۹۲ کرسی‌ها و نشست‌های علمی
۱۹۲ همایش‌های پژوهشگاه
۱۹۴ همکاری‌های علمی
۱۹۴ تفاهم‌نامه‌های پژوهشگاه
۱۹۴ افتخارات پژوهشگاه
۱۹۷ کتابنامه
۲۰۱ پیوست‌ها: نمونه مستندات و تصاویر

سخنی با خواننده

آثار مکتوب باقیمانده از علمای سلف سرمایه ارزشمند علمی، فکری و دینی است که از یک سو زیربنای اندیشه، اخلاق، اعتقادات، احکام شریعت و تکالیف دینی جامعه اسلامی است و از دیگر سو منشأ تمدن اسلامی و نماد هویت دینی و فرهنگی مسلمانان به شمار می‌آید.

با توجه به شرایط زمانی و ضرورت‌های نوین پژوهشی و نیاز روزافزون دانش‌پژوهان و محققان علوم اسلامی، حوزه‌های علمیه و مراکز علمی و پژوهشی برای دستیابی به سرچشمه‌های زلال معرفت دینی و شناخت رهبران و متفکران و اندیشه‌های آنان، بازشناسی میراث علمی و دینی و شناساندن آن و سپس تصحیح، تحقیق، تنقیح و نشر آن برای تسهیل دستیابی به منابع تفکر و اندیشه دینی ضرورتی انکارناپذیر است. مرکز احیای آثار اسلامی به عنوان یکی از واحدهای اصلی بخش تحقیقات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی دفتر تبلیغات اسلامی در سال ۱۳۶۴ با هدف بازسازی انتقادی متون اساسی شیعی آغاز به کار کرد. این مرکز با بهره‌گیری از محققان نامور تصحیح انتقادی متون و استفاده از آخرین یافته‌های این عرصه، تاکنون آثار مهمی از تراث ماندگار علمی شیعه به صورت تکی، مجموعه رسائل یا به صورت موسوعه تحقیق و تاکنون ۵۸ عنوان کتاب در قالب ۲۲۴ مجلد منتشر کرده و تاکنون ۲۳ عنوان

اثر از کارهای این مرکز در جشنواره‌های علمی کشور از جمله کتاب سال جمهوری اسلامی و کتاب سال حوزه برگزیده و از آنها قدردانی شده است.

کتاب پیش رو در صدد معرفی طرح پژوهشی موسوعه حکیم ابونصر فارابی و بیان مراحل و شیوه‌های پژوهشی طرح مذکور و گزارشی مختصر از سایر فعالیت‌های پژوهشی این مرکز است که در هفت فصل تنظیم و ارائه شده است. در پایان لازم می‌دانم از همه مدیران، محققان، کارشناسان و همکاران محترم این مرکز و بالاخص جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر نجف لکزایی رئیس پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی که ما را در تهیه و تنظیم این اثر یاری کردند، تشکر و قدردانی کنم.

اکبر اسدعلیزاده

رئیس مرکز احیای آثار اسلامی